

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд на г-жа Златина Иванова Каравълчева на тема

„Всекидневието в манастирите в Ранна Византия (IV-VII в.)“

За разлика от повечето докторанти, г-жа Златина Каравълчева започна работа върху своя дисертационен труд със солидно натрупани специални и езикови познания в областта на византологията. Зад гърба си тя има значими натрупвания и специализации, което неминуемо увеличава изискванията към нейната работа. Запознаването с нейната дисертация не ни оставя разочаровани. Като неин научен ръководител мога да потвърдя, че тя работи упорито и с разбиране върху ежедневието в манастирите на Ранна Византия.

Съдържанието на нейния дисертационен труд ясно показва, че г-жа Каравълчева има вкус едновременно към класическата работа с изворов материал, към установяване на историческо-културния детайл и към по-общо осмисляне на историческата тематика.

Последното умение проличава в осъществения синтез на една сложна действителност, каквото е ранното византийско монашество. Това е така не само защото Ранна Византия е достатъчно сложен феномен, тъй като в нея се прераждат античните дадености в средновековни форми. Самото монашество е достатъчно разнообразна даденост. Като всяко ново явление то търси своите пътища и ги намира ту в екстремни монашески прояви, като стълпничеството например, ту в опити да се нормира монашеския дълг и ежедневието, ту да се приспособи към разнообразната географска среда, в която съществува. Ако повярваме на г-н Борис Шопов, че Ранна Византия е всъщност конгломерат от църковно-държавни княжества с хлабава връзка помежду им, то за манастирите в ареала от Египет до Иберия с всичките му междунни спирки вероятно ще важи същото. Това, което ги обединява е реакцията срещу разкоша в късноримското общество, поклонничеството, което ги свързва с десетки невидими нишки, опитите за нормиране на ежедневието. Общността на явленията не означава непременно добра комуникация: социологическите проучвания отдавна са показали, че тя често е резултат от спонтанно възникнали обществени настроения без пряка връзка помежду им.

Г-жа Златина Каравълчева е успяла да изгради една широка и убедителна панорама на различните типове манастири (каквото и да означава това понятие в ранния период),

като в центъра ѝ стоят проблемите на ежедневието. Ежедневието на манастирите тя схваща в няколко аспекта, като допускам, че те могат да се умножат. На първо място това е жизнената среда, която е в пряка връзка с географската действителност. На второ място това са тялото и схващането за телестност в ранновизантийската монашеска култура. На трето място това е времето и неговото разпределение. Към това се прибавя социалната дейност. Всички тези аспекти имат своите малки и по-големи ниши. Те са много разнообразни, така както е разнообразна човешката действителност, въпреки иконните стремежи тя да бъде дисциплинирана по някакъв начин.

Вникването в тази разнообразна тематика е позволила на г-жа Златина Каравълчева да създаде убедителен текст, изпъстрен с дребни и по-значими приноси. От всички тях ще посоча нещо, което на някои може да се стори маловажно, но което води след себе си възможност да се коригира новобългарския превод на Светото писание, а оттук – и възможност да се поправи широко тиражираните напоследък факти от биографията на Св. Йоан Предтеча. В нашия синодален превод стои, че той се храни с „див мед“, а както е показала г-жа Каравълчева, това е особен вид храст, наричан „мелагрис“, също използван за храна. Но това е дребен детайл от приносите, който всъщност е „задушен“ от десетките подобни по отношение на светогледа и заниманията на монасите, статута и облика на техните обители, мястото на „светите мъже“ във формирането на манастирската култура и пр.

Както правилно е изтъкнала докторантката, териториялният развой на Византия след VII в. лишава нейното монашество от разнообразието, което то притежава в ранния период. В перспектива монашеството и манастирският живот се подчиняват на особен тип нормиране, което го унифицира, но и лишава от многото му регионални особености.

Заклучението потвърждава прочутата формула на Луи Брейе за трите съставни части на византийския феномен. То го допълва с констатацията, че от трите фактора във византийското развитие, християнството и в частност манастирският живот и култура надживяват всички останали. Нещо повече. Монашеството изживява много катаклизми, но в края на краищата се превръща в крепител на византийската държавност и цивилизация във време, в което държавата не е в състояние да направи това.

Авторефератът в размер на 38 компютърно набрани страници правилно отразява съдържанието, проблемите и приносите на дисертационния труд.

По мое мнение дисертационния труд на г-жа Златина Каравълчева притежава всички необходими качества, за да може тя да получи научното звание „доктор“. Дисертацията е написана вдъхновено, с любов и разбиране към особения феномен, които се изследва. Формулировките на заглавията и подзаглавията показват нетрадиционно отношение към историко-културния процес, без това да отива до самоцелна оригиналност. В заключение смятам, че дисертационния труд отговаря на всички изисквания за положителен вот. Призовавам уважаемото жури да гласува за присъждане на г-жа Каравълчева на научното звание „доктор по история“.

София, 21. Юли 2016 г.

Съставил становището:

(проф. дин Христо Матанов)